

LA DATA DE LA MORT DEL COMTE BORRELL II *

Segons el *Necrologi de Ripoll*, esmentat per Bofarull, el comte Borrell II de Barcelona i Urgell morí un dia 30 de setembre.¹

Baluze, en l'apèndix documental de la *Marca Hispanica*, publicà el testament d'aquest comte, segons la còpia continguda en el *Cartulari* de la Catedral d'Urgell. La data d'aquest document consignada en el dit cartulari és del 8 de les calendes d'octubre de l'any setè del regnat d'Hug Capet; i Baluze la reduí a l'any 993 (25 setembre).²

Però, com que a l'Arxiu de Ripoll (entre els documents de la pabordia de Berga) hi havia, segons el mateix Bofarull, l'exemplar original de la donació de l'alou de Codonyet i església de Sant Cugat feta a favor del dit monestir pel bisbe urgellenc Salla i altres marmessors de Borrell II, en compliment del que disposà aquest comte en el seu testament, el dia 2 de les calendes de març de l'any sisè del regnat d'Hug (28 febrer 993), resulta evident que la data assignada per Baluze al sobredit testament no és prou exacta.³

El pare Caresmar i Pròsper de Bofarull s'adonaren ja de la contradicció de les dates dels documents esmentats, i tots dos, bé que per procediments diferents, la resolgueren situant a l'any 992 la mort del comte Borrell II.⁴

Un document conservat en original a l'Arxiu de la Corona d'Aragó⁵ podria de moment fer dubtar si calia avançar encara un any més el traspàs d'aquest comte, si no fos que diverses raons arriben a esvaïr aquesta suposició. Aquest document fou atorgat a 2 idus de febrer de l'any cinquè del regnat d'Hug Capet (12 febrer 992) pels comtes Ramon Borrell de Barcelona i Ermengol I d'Urgell, fills de Borrell II, els quals vengueren a Ennec Bonfill, per cent peces d'argent, el castell de Cervelló (situat al comtat de Barcelona, prop del riu Llobregat), amb els seus termes, esglésies i delmes, segons els els havia donats llur pare. Entre els béns deixats per Borrell II en el seu testament hi ha uns alous de Cervelló, però en les clàusules d'aquest no es fa esment del castell, la qual cosa indueix a creure que Borrell l'havia donat als seus fills en vida.

* [Han arribat a la S. C. E. H. les galeres d'un article de Ferran Valls i Taberner, preparat ja per a la impressió, però que romangué inèdit (almenys no consta en la bibliografia de l'illustre erudit inclosa en el primer volum de les seves "Obras" editades pel C. S. I. C.). La S. C. E. H. creu prestar un servei als estudiosos de la nostra història recollint aquest article en les pàgines del seu "Butlletí". El text del document que en constitueix la base ha estat revisat pel Sr. Joan-F. Cabestany.]

1. P. DE BOFARULL, *Los condes de Barcelona vindicados* (Barcelona 1836), I, 156.

2. *Marca Hispanica*, ap. CXXI.

3. BOFARULL, *Condes*, I, 156.

4. *Ibid.*, 157 ss.

5. Pergamí 64 de Borrell II. Hi ha, a més, al mateix Arxiu, una còpia antiga, en pergami, d'aquest document.

El text de l'escriptura de venda del castell de Cervelló és com segueix :

[In nomine] Domini ego Reimundo et Ermengaude gracia Dei comites vinditores sumus tibi Ennego que vocant Bonefilio entor filii Sendedredi condam per hac scriptura vindicionis nostre vindimus tibi castro nostro que dicunt Cervilione cum suos terminos earum cum ecclesias [et suas de]cimas vel parrochias qui in eius fines vel termines sunt cum turre et rochas cum domos et curtes cum terras et vineas et omnibus aulodibus qui ibidem sunt cum silvis et garricis cum montes et colles cum pratis et paschuis cum rios et fontes cum ortis et pommif[eris] cum cannitis vel aquis cum molinos et regos cum eremum et cultum cum omnes arbores et pommiferis et cum omnia agecencia qui in eius termines vel fines sunt. Et est ipso castro Cervilione cum suos terminos que nos tibi vindimus in comitatum Barchinona iusta alveo Lubrigado et advenit nobis ipso castro Cervilione cum suos terminos que nos tibi vindimus per genitori nostro vel per genitrice sive per donacione que feci nobis genitori nostro sive per aliasque voces et afrontat ipso castro Cervilione cum suos terminos que nos tibi vindimus de parte orientis in flumine Lubrigado et de meridie iniungit in termine de Erampruniano vel in termine de ipso Lauro et pergit iusta ipsa turre de Eles et pervenit usque in flumine Lubrigado de occiduo vero afrontat in terminio de Olerdula de parte vero circi iniungit in terminio de Olerdula vel in terminio de Subiratus sive in terminio de Gellita et pergit per termine Corbaria et pervenit usque in flumine Lubrigado quantum infra istas afrontaciones includunt omnia hoc nos tibi vindimus sicut superius resonat ipsum castrum Cervilione cum fines et termines cum ecclesias et decimas vel cum omnia agecencias qui ibidem sunt et cum exios vel regresios earum a proprio in precium pessos .c. de argento mero placibile exceptus ipsos aulodes qui sunt de Sancti Cucufati zenobii vel de Sancti Michaelis cuius basilica sita est in Barchinona vel de Sancti Petri zenobii qui est iusta Barchinona quod abebant ibi ipso anno quando Barchinona interiit et exceptus ipsas .xv. parliatas de terra et modiatas .xxx. de vineas et ipsos ortos quod hodie Borrellus comes ad suum opus tenebat ad suum dōnicum quod tu emtor hec precium nobis dedisti et nos vinditores manibus nostris recepimus et nichil apud te emtor non remansit et est manifestum quem vero predicta hec omnia que nos tibi vindimus sicut superius resonat de nostro iuro in tuo tradimus domino et potestatem ut quiquit exinde facere vel iudicare volueris libera in Dei nomine plenam abeas potestatem cum exios vel regresios earum a proprio quod si nos vinditores aut quemlibet omo qui contra hanc vindicione ad inrumpendum venerit non hoc valeat vindicare set componat aut nos componamus tibi hec omnia que nos tibi vindimus quod superius resonat in duplo cum omnem suam inmelioracionem et hanc vindicio firma permaneat modo vel omnique tempore facta vindicione .ii. idus februarii anno .v. regnante Ugo rege.

✠ Reimundo, (*signe*) Ermengandus comes, (*signe*) Nos sismulque in unum qui ista carta vinditione fecimus et testes firmare rogavimus, Mirone (*signe*), (*signe*) Arnulfus archidiaconus gracia Dei et aba (*signe*), Sendedredus.

(*Signe*) Lobatone hac si indignus sacer qui ista carta vindicione scripsi et (*signe*) die et anno quod supra.

La lectura d'aquest document podria produir, de moment, la impressió que el comte Borrell II era ja difunt, i en aquest cas el seu testament i la seva mort haurien hagut de correspondre al mes de setembre de l'any 991. El copista que escriví el *Cartulari d'Urgell*⁶ s'hauria equivocat, doncs, no pas d'un any, com creia Bofarull, sinó de dos anys, en consignar la data del dit testament.

Però el que sembla més probable és que el comte Borrell II, encara vivent, havia fet cessió de part del seu patrimoni als seus fills, els quals

6. Cf. *Marca Hispanica*, ap. cxli.

començaren a actuar com a comtes abans de la mort de llur pare. Així, si la defunció del comte hagués ocorregut el 992, com proposaven el pare Caresmar i Bofarull, l'execució del testament, en allò que es referia a l'alou de Codonyet, hauria estat feta dins els sis mesos prescrits per la llei visigòtica; i això és d'una absoluta probabilitat.

Per altra part, si hi havia equivocació de còpia en la data del testament, aquesta equivocació es repetiria també, en el mateix cartulari, en la transcripció de la declaració sacramental de la part d'aquella última voluntat, relativa a tot el que es referia al comtat urgellenc, feta pels marmessors corresponents a l'església de Santa Maria de la Seu d'Urgell: «Late conditionis .III. idus octobris anno .VII. regnante Ugone rege.»⁷ I aquesta doble equivocació seria, realment, massa desorientadora.

Això fa pensar que el pare Caresmar tingué raó quan, per tal de reduir a l'any 992 l'any sisè d'Hug Capet (mes de setembre), recorregué a la suposició que el càlcul dels anys del regnat havia estat fet pel notari redactor del testament (que és el mateix de l'acta de la declaració sacramental esmentada) prenent solament com a primer any d'Hug Capet el temps comprès entre el dia 4 de juliol de 987, començament del regnat d'aquest monarca, i final de desembre d'aquell any; cosa que, d'altra banda, no fou pas rara en aquell temps, segons indica Girý.⁸

Hem volgut plantejar els problemes relatius a la data de la mort de Borrell II exposant la diversitat de raonaments i de punts de vista. En definitiva, ens inclinem a acceptar en tots els seus extrems l'opinió del pare Caresmar.

FERRAN VALLS I TABERNER †

7. *Cartulari de la Catedral d'Urgell*, f. 71, doc. 195.

8. *Manuel de Diplomatique*, 86.